

ΕΞΟΔΟΣ: 2η ΣΚΗΝΗ, ΣΤ. 1779-1812

ΘΕΟ.

Αχ! ο δυστυχισμένος, **μιας γυναίκας**
οι πονηριές να με γελάσουν.¹ Πάει ο γάμος.
Το πλοίο **αν θα μπορούσα** να προφτάσω,
γοργά τους ξένους **θα 'πιανα·** όμως τώρα
θα εκδικηθώ σκληρά τη **Θεονόη,**
που, ενώ έβλεπε η **προδότρα** στο παλάτι
το Μενέλαο, δε μου το 'πε.² Άλλον **κανένα**
δε θα γελάσει **πια** με τους χρησμούς της.

ΥΠΗΡΕΤΗΣ 3

Αφέντη μου, πού πας; Ποιον θα σκοτώσεις;
ΘΕΟ.

Όπου το **δίκιο** θέλει· εσύ τραβήξου.

ΥΠΗ.

Τρανό κακό λογιάζεις· **δε σ' αφήνω.**⁴

ΘΕΟ.

Προστάζεις τον αφέντη εσύ, ένας σκλάβος ;

ΥΠΗ.

Ναι, γιατί σκέψη έχω σωστή.⁵

ΘΕΟ.

Σωστή δεν είναι, αν δε μ' αφήσεις ...⁶

ΥΠΗ.

Δε θα σ' αφήσω.⁷

ΘΕΟ.

Να θανατώσω μια αδερφή κακούργα.

ΥΠΗ.

Μεγάλη η **ευσέβειά** της.

ΘΕΟ.

Με **πρόδωσε.**

ΥΠΗ.

Για το **καλό** σου, **δίκαια** έχει πράξει.

ΘΕΟ.

Το **ταίρι** μου να δώσει σ' άλλον άντρα;

ΥΠΗ.

Σ' εκείνον που του ανήκει.⁸

ΘΕΟ.

Δικαίωμα στη γυναίκα μου ποιος έχει;

ΥΠΗ.

Αυτός που την **επήρε απ' το γονιό** της.

ΘΕΟ.

Μα εμένα μου τη χάρισεν η **τύχη.**

ΥΠΗ.

Η **δικαιοσύνη** ωστόσο σου την πήρε.

ΘΕΟ.

Δικός μου δικαστής εσύ θα γίνεις;

ΥΠΗ.

Αν όμως σου μιλάω μυαλωμένα;

ΘΕΟ.

Λοιπόν θα με προστάζουν, δεν προστάζω;

ΥΠΗ.

Για τ' **άδικο** όχι, μόνο για το **δίκιο.**

ΘΕΟ.

Φαίνεται θέλεις να πεθάνεις.

ΥΠΗ.

Ναι, σκότωσέ με, αλλά την αδελφή σου
δε θα σ' αφήσω να τη σφάζεις. **Είναι**
για τον καλό το σκλάβο η πιο μεγάλη
δόξα, να τον σκοτώσουν οι αφέντες.

Σχόλια

1. **Ο Θεοκλύμενος αισθάνεται την ντροπή μεγαλύτερη, αφού τον κορόιδεψε μια γυναίκα.**
2. Η οργή του Θεοκλύμενου είναι μεγάλη, γιατί, όπως έχουμε πληροφορηθεί από την ίδια τη Θεονόη (στ. 983-984), ο Θεοκλύμενος της είχε αναθέσει να του ανακοινώσει την άφιξη του Μενέλαου στην Αίγυπτο.
3. **Μερικοί μελετητές πιστεύουν ότι ο Θεοκλύμενος δε συνομιλεί με τον Υπηρέτη αλλά με την Κορυφαία του Χορού. Ωστόσο, ο Θεοκλύμενος μάλλον φαίνεται να απευθύνεται σε άτομο αρσενικού γένους. Επιπλέον είναι πιο φυσικό, καθώς ορμάει εξαγριωμένος στα δώματα της αδελφής του για να τη σκοτώσει, να εμποδίζεται από τον υπηρέτη της (θεράποντα).**
4. Στο πρωτότυπο οὐκ ἀφήσομαι πέπλων. **Φαίνεται λοιπόν ότι ο υπηρέτης κρατάει από τα ρούχα το βασιλιά (σκηνοθετικός δείκτης), πράξη πρωτοφανής για ένα δούλο, γι' αυτό και η μεγάλη κατάπληξη του Θεοκλύμενου.**
5. **Για το δούλο, αυτό που μετράει δεν είναι η κοινωνική θέση αλλά η σωστή γνώμη, άποψη που θυμίζει αντίστοιχες των σοφιστών του 5ου αι. π.Χ.**
6. **Για το Θεοκλύμενο αντίθετα, σωστή σκέψη για ένα δούλο είναι η τυφλή υποταγή στη θέληση του αφέντη.**
7. **Η μορφή του κειμένου απηχεί τα συναισθήματα των προσώπων που διαλέγονται [Θεοκλύμενος – Υπηρέτης]. Δέκα από τους είκοσι ένα στίχους παρουσιάζουν το φαινόμενο της αντιλαβής.**
8. **Η συζήτηση σχετικά με το δικαίωμα της ιδιοκτησίας, σε ποιον δηλαδή «ανήκει» η Ελένη, προσδίδει στο διάλογο νομική χροιά, στοιχείο που άρεσε πολύ στους θεατές.**

Ευριπίδης και Δουλεία

Ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα της εποχής του Ευριπίδη ήταν το πρόβλημα της δουλείας. Μέσα στη δουλεία οι άνθρωποι όχι μόνο καταπιέζονταν και γίνονταν αντικείμενο εκμετάλλευσης, αλλά κι έχαναν σαν άνθρωποι και την προσωπικότητά τους. Γι' αυτό και ο Ευριπίδης όχι μόνο δεν έμεινε αδιάφορος μπροστά στο θεσμό της δουλείας, που με τόλμη τον καταδίκασε σαν ξεπερασμένο, αλλά και πολλές φορές εκδήλωνε στα έργα του τη συμπάθειά του για τους δούλους και συχνά το θαυμασμό του για τις αρετές που κατόρθωσαν να διαφυλάξουν. [...] Γι' αυτό και παρουσιάζει στα έργα του δούλους ή δούλες σαν τις πιο πιστές παραμάνες είτε σαν τίμιους και αφοσιωμένους βοσκούς, σαν πιστούς φίλους που διακρίνονται για τις αρετές τους και τις πνευματικές τους ικανότητες [...]. Φτάνει μάλιστα και ως τα άκρα και βάζει στα χείλη δούλων τέτοιες αντιλήψεις και γνώμες που συνηθίσαμε να συναντάμε στους φιλοσόφους.

(Από το Σ. Ζορμπαλάς, Ο ουμανισμός στο έργο του Ευριπίδη, Παπαδήμας)